DELO

P.C.I.-KPI

GLASILO KPI ZA SLOVENSKO NARODNO MANJŠINO

TRST - 6. oktobra 1990 - Leto XLII. - Štev. 17 - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II-B/70% - 700 lir

DELO - glasilo KPI za slovensko narodno manjšino - Direktor ALBIN ŠKERK - Ureja uredniški odbor - Odgovarja FERDI ZIDAR - Uredništvo in uprava: Trst, Ulica Capitolina 3, tel. 764872 - 744047 - Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi 2, tel. 0481/84436 - Poštni tekoči račun 14454342 - Letna naročnina 12.000 lir - Stavek in tisk: ZTT, Ul. del Montecchi 6

Skupen slovenski sosvet brez »zasebnih« računic zastopnik celotne manjšine

Ne moremo reči, da se je položaj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji izboljšal. Nasprotno: čas hiti, ne da bi se "zgodili" kakšni demokratični premiki nam v korist!

Zaščitni zakon je videti še zelo daleč; zakon za mejna območja s členoma za narodni manjšini je sicer "oživel", a le kot možnost (le v vidu predčasnih volitev kot propaganda?); deželna uprava ne kaže prave pozornosti do nas in medtem ko se slovenske kulturne ustanove ubadajo z resnimi denarnimi težavami, ona podpira le tiste, ki so ji politično bolj pogodu; dalje ni še jasno, kakšen bo odnos nove vlade iz Slovenije do naše skupnosti, a smo zaradi nekih začetnih znakov in "zgledov" s Koroške kar zaskrbljeni; končno pa tudi z naše strani ni kaj prida odločnosti, borbenosti, pobud... Vsekakor nam je seveda vse prej kot obupati in dolžni smo izkazati našo subjektivnost, pokončnost, vztrajnost ter politično in kulturno zrelost.

Slovenci v Italiji smo zaključena skupnost in subjekt, a nam vendar ne uspe, da bi se po potrebi tudi obnašali kot subjekt, niti nam ne uspe, da bi nas drugi, to je naši uradni sogovorniki priznavali kot skupnost-subjekt.

V preteklosti smo sicer izpeljali nekaj enotnih pobud, a je v zadnjem času to videti skoraj nemogoče. Razlogov je najbrž več, a so verjetno osnovni v tem, da bi nekateri radi izkoristili enotnost za lasten politično-strankarski profit ter v tem, da skušajo nekateri tolmačiti enotnost med Slovenci kot nekaj, za kar naj bi bil predpogoj brisanje političnih in kulturnih razlik med nami. Poleg tega so morda med razlogi tudi iluzije o političnih krajšnicah...

Enotnost je po našem možna takrat, ko gre za skupen interes; še več, takrat bi morala biti skoraj spontana, avtomatična-seveda, če bi vsi pristopili k stvari brez "zasebnih" interesov. Prav tako pa morajo imeti vsi zagotovljeno možnost, da k stvari prosto pristopijo takšni, kakršni so, oziroma da jim ni treba imeti občutka, da se morajo za to odpovedati ali pozabiti na svoje poltično prepričanje. Nasprotno bistvene važnosti se nam zdi, da lahko vsakdo s svojim celotnim neokrnjenim političnim in nazorskim prepričanjem prispeva za skupno stvar; nekaj povsem drugega in nesprejemljivega pa je, ko se to razmerje obrne na glavo in se skuša skupno stvar izkoristiti v "zaseben" politični prid.

Če pa nam je res do tega, da krenemo v pravo smer, moramo to zasledovati tudi s tem, da se opremimo s primernim predstavniškim telesom, ki pa bi moralo biti verodostojen odraz naše narodnostne skupnosti take, kakršna je v resnici in ne take, kakršno si kdo predstavlja ali si želi, da bi bila...

Gotovo je namreč, da potrebujemo skupen organ, ki bi znal razločevati skupno korist ter spodbujati in prirejati skupne nastope zanjo, ki bi znal biti nepristranski glasnik skupnih interesov manjšine tudi takrat, ko so ti sestavljeni iz med seboj različnih kulturno-političnih dejavnikov in bi znal biti objektiven, verodostojen zastopnik celotne manjšine v odnosu z vsemi njenimi sogovorniki.

Jasno pa je, da bo ta objektivnost zajamčena od sestave tega organa, tega slovenskega sosveta (foruma), ki bi moral biti odraz tako t.i. slovenske civilne družbe kot njenega politično-institucionalnega zastopstva. Zato bi morali po našem ta sosvet sestavljati zastopniki slovenskih družbeno-kulturnih organizacij in, v večjem številu, zastopniki v javne ustanove izvoljenih slovenskih predstavnikov, kateri gotovo določneje odražajo resnična razmerja sil v naši skupnosti.

Tak sosvet bi nam najbrž zagotavljal možnost dogovarjanja za skupna stališča in nastope po eni strani, po drugi pa bi jamčil možnost za to, da bi nam zunanji sogovorniki (italijanske oblasti, oblasti iz republike Slovenije itd.) priznavali vlogo subjekta, kakršno sami zahtevamo ter nam ne bi vsiljevali ne "svetovali" takih ali drugačnih političnih preferenc ali rešitev.

To bi nam gotovo pomagalo iz sedanjega mirovanja, v katerem izstopata le skupna proslava julija pred Narodnim domom in Zbor slovenskih izvoljenih spomladi v Špetru - s katerim pa je treba vsekakor nadaljevati.

mb

DANES V OGLEJU

Programska konferenca komunistov iz FJK

Danes 6. oktobra se v Ogleju odvija deželna programska skupščina KPI.

Gre za pomembno politično dejanje, kajti njen namen je izoblikovati nekatere programske predloge, ki naj odlikujejo stranko, ki bo januarja 1991 nastala iz preoblikovanja KPI. Seveda ne bomo programa nove stranke izdelali sami: lotili se ga bomo skupaj s tistimi silami, ki so se že podale na sicer vijugasto in naporno pot konstituante.

Te sile že tvorno sodelujejo pri pripravljalnem delu in pri sestavi šestih osnovnih referatov in številnih poročil. Pri tem pripravljalnem delu postajajo razvidne nekatere temeljne silnice novega programa: — sicer odločna naklonjenost gospodarskemu, družbenemu in civilnemu razvoju ter razmahu in kvalifikaciji proizvodne osnove, a vendar takemu razvoju, ki naj se od doslejšnjega razlikuje; ki naj se zažene v inovacijo in ki naj okolje obravnava hkrati kot temeljno omejitev ter kot dragoceno priložnost za proizvodno preusmerjanje; — prestop iz podporniške gospodarske politike k taki politiki, ki naj spodbuja razvoj; — odločna bitka zoper prepletanje politike in upravljanja in zoper njegove kvarne posledice: lotizacijo, klientelizem, podkupovanje in korporativizem; — prevrednotenje javne uprave, da bo temeljila na tvorni vpreženosti družbenega povpraševanja ter na izpostavljanju poklicnih značilnosti; — poln razmah posebne avtonomije, ki naj deželi prisodi nove pristojnosti (med temi tudi zdravstvo) ter ustrezna finančna sredstva in ki naj ji omogoči odločanje v zvezi s pravicami slovenske manjšine; — nov deželni volilni zakon, ki naj državljanom omogoči izbiro med alternativnimi programi in zavezništvi; — utrditev mednarodne in miroljubne vloge naše dežele v okviru delovne skupnosti Alpe-Jadran. Ob sprotnem razraščanju teh osnovnih misli v dejansko stvarnost se bodo oblikovali obrisi množične, vsenarodne stranke, ki se sklicuje na splošno korist; — stranke, ki se bo navezovala na najodličnejše izročilo KPI, a bo na široko odprta novim miselnim tokovom. To bo stranka, ki želi biti del levice, obenem pa nosilka enotnih prizadevanj v levici sami: sila, ki namerava postati ob drugih prenoviteljskih silah subjekt vladnih zavezništev v deželi in državi.

ROBERTO VIEZZI

SSk v razmislek

"Kar se mene tiče, bom skušal biti župan slovenske manjšine, prav gotovo pa bom župan italijanske večine."

(Devinsko-nabrežinski župan Dario Locchi v intervjuju za Meridiano).

OBLJUBLJENI ODBORNIK . . .

Kako se SSk suka v pokrajinskem močvirju

Harej, Brait, Crozzoli itd . . .

Slovenska skupnost je baje v zameno za izvolitev italijanskega in demokristjanskega devinsko—nabrežinskega župana dobila v zameno cel kup političnih "protivrednosti". Med te sodi tudi izvolitev Zorka Hareja za pokrajinskega odbornika, stvari pa so se zapletle že pri prvi resnejši oviri, tako da danes kot danes še ni jasno ali bo svetovalec SSk v bližnji bodočnosti sploh postal pokrajinski odbornik.

Poglejmo na kratko kako stojijo stvari. Demokristjani so morali že med pogajanji za Nabrežino pokazati na nek način "dobro voljo" za vključitev SSk v pokrajinsko upravo. Njihov odbornik za osebje (?) Bruno Brait je vrat na nos napisal generalnemu tajniku Pokrajine odstopno pismo vedoč, da je odstop pravnomočen le če ga ratificira pokrajinski svet. Locchi je bil nato izvoljen za župana, že na prvem vrhu petstrankarske večine pa je prišlo v zvezi s Harejem do hudega političnega zapleta. KD je seveda vztrajala, da mora SSk takoj v pokrajinski odbor, republikanci so temu nasprotovali, socialisti pa so se umili roke. Oglasili so se tudi socialdemokrati, ki so povedali, da ne nasprotujejo vstopu Hareja v upravo, pred njim pa mora v vsakem primeru v odbor svetovalec PSDI, ki čaka na izvolitev že več kot eno leto.

Harejeva kandidatura je tako z dnevi in s tedni zašla v močvirje strankarskih pogajanj in oblastniških spletk ob zadregi in molku pokrajinskega vodstva stranke, ki tudi po izteku nabrežinskih dogajanj ni bilo kdovekako zgovorno. Verjetno bo Harej, prej ali slej vstopil v pokrajinsko upravo, a samo zato, ker bo njegov glas odločilen za odobritev finančnega proračuna Crozzolijevega odbora. V nasprotnem primeru bi verjetno še nekaj časa ponižno čakal pred vrati.

POKRAJINSKI ZAPLETI

Kdaj bodo državljani lahko nadzorovali svoje upravitelje

Afera je nedvomno že dobro znana. Z izvolitvijo župana Locchija v devinsko-nabrežinski občini se je dejansko začela tista faza (nekateri jo označujejo "preverjanja"), ki bi v kratkem omogočila SSk vstop v tržaško upravno politično zavezništvo.

V ta namen je še konec julija pokrajinski demokrščanski odbornik odstopil zato, da bi prepustil mesto predstavniku SSk.

Nenadna in tragična smrt svetovalca Giorgia Bonata je na Pokrajini učinkovala še kot pospeševalnik, saj uprava nenadoma ni več razpolagala z večino glasov. In to ravno v trenutku, ko se bližajo za pravna telesa pomembni datumi, kot je npr. 31. oktober, ki je po novem zakonu za lokalne avtonomije zadnji rok za odobritev finančnih proračunov.

Situacija se je naknadno zakomplicirala, ko sta se proti enostavni razširitvi koalicije tudi na SSk izrekli (čeprav ne tako odkrito...) republikanska in socialdemokratska stranka. Slednja je namreč v tržaški občini že v petstrankarski večini in razpolaga tudi na Pokrajini s svojim predstavnikom, ki sicer že dve leti čaka (v zadnjih časih še kar nestrpno), da bi vstopil v pokrajinski odbor.

Celotna zadeva je tako zadobila groteskne note (in kako bi drugače ocenili zadrego, ki je vladala...) prav na zadnji seji pokrajinskega sveta, ko je bila prva točka na dnevnem redu sprejetje odstopa demokrščanskega odbornika in imenovanje novega odbornika iz vrst SSk. Nadomestitev bi se morala urediti do konca septembra, kot to jasno določa zakon 142/90.

Večina pa je, kljub veliki zadregi, vse skupaj odložila na 9. oktober. Še so namreč potrebna dodatna razčiščevanja, še potrebna neskončna, frenetična pogajanja za to, da iz te sramotne kupčije vsak odnese čim več...

V tem neznosnem politikantskem spletkarjenju se človek sprašuje: kje so volilci? Zakaj ne zahtevajo, da njihovi izvoljeni predstavniki izpolnijo prvenstveno svoje naloge (dobrih! sic) upraviteljev? Kako morejo volilci, ki zaupajo svoj glas določenim ljudem "prebaviti", da se npr. izvoljeni slovenski pokrajinski svetovalec, ki je glasoval proti letošnjemu proračunu na osnovi političnih in vsebinskih utemeljitev, nenadoma znajde v klopeh tiste večine, ki je proračun sestavila?

Bo enkrat konec tega nizkotnega pojmovanja politike in javnega upravljanja, ki opravičuje vsako početje za dosego drugih ciljev, ki imajo z dobrim upraviteljskim delom prav malo ali nič opraviti?

Verjetno bo tega konec šele takrat, ko bodo volilci v prvi vrsti "nadzorovali" delo, ki ga opravljamo izvoljeni predstavniki. Za to pa je potrebna povsem nova zavest. In ravno v dograditev te zavesti bo treba vložiti v bližnji prihodnosti še največ naporov, če želimo, da volilne reforme in zakonska določila, ki omogočajo večjo participacijo občanov pri javnem upravljanju, ne bodo ostali dobri nameni le zapisani na papirju.

NIVES KOŠUTA

ZAKLJUČKI SEMINARJA »DEMOKRATIČNIH KOMUNISTOV« V ARCU

Poiščimo pogoje sožitja v povsem prenovljeni KPI

Samostanska osamljenost ali vrvež in življenje metropole

Zaključki seminarja "demokratičnih komunistov" v Arcu — Poziv večini, naj ohrani tudi v imenu nove stranke izvirnost komunistične misli v Italiji

Mnogim se bo najbrž zdelo nenavadno, vendar je že tako, da ima politično pobudo v KPI leva manjšina. Iz Arriccie je poleti prišel izziv k vsebinskemu soočanju, združen s spoznanjem, da so se izjalovili vsi poskusi priklicati k življenju "kostituanto" nove politične stranke italijanske levice.

Vplivni voditelji stranke, tesni sodelavci njenega glavnega tajnika Occhetta, so kaj kmalu priznali, da se "kostituanta" pravzaprav ni nikoli pričela. Sam tajnik je v določeni meri moral priznati, da je sedaj na dnevnem redu korenita prenova KPI, začenši pri njenih samih temeljih.

O tem in drugem je bil govor na študijskih dnevih demokratičnih komunistov, ki so potekali v kraju Arco, v nekdanji cesarski igralnici na tridentinskem bregu Gardskega jezera.

Pred tem se je zgodilo marsikaj, čeprav so pomembni dogodki sovpadali s počitniškim obdobjem. Svet se je nenadoma znašel na robu vojne v Perzijskem zalivu. Sklep italijanske vlade, da sodeluje v vojaških akcijah z letalstvom in vojno mornarico je povzročil hud spor v KPI, ki se tem sklepom ni uprla. Brezobzirno ruvanje zgodovinskih korenin naše istovetnosti je odprlo vrata grobemu napadu na antifašistično odporništvo in s tem na vlogo komunistov kot soustanoviteljev demokracije v Italiji.

V tisku so začela krožiti ugibanja o tem, ali se bo KPI razklala.

Smrt Giancarla Pajette je za hip zedinila komunistično bazo, ki jo je zaskelel njegov zadnji očitek. Zato je tudi prisluhnila predsmrtnemu pozivu, naj bi odložili sporno vprašanje o zamenjavi imena stranke.

V Arcu je levica KPI poudarila, da je v Italiji in svetu nujno potrebna samostojna komunistična sila, ki naj ohrani in posodobi svoj značaj kritike obstoječe družbene strukture in krivičnega mednarodnega gospodarskega reda, pripomore s svojim izvirnim prispevkom k premoščanju posledic zgodovinskega bankrota stalinističnih zablod, s svojim iskanjem obogati napore in prizadevanja vseh naprednih sil v Evropi.

Razprava na seminarju "demokratičnih komunistov" je bila zelo poglobljena in je v marsičem ohranila pretežno študijski značaj, čeprav so časopisi poudarili predvsem njene neposredne politične in taktične aspekte.

Vsekakor je seminar dokazal, da je levica v KPI notranje razvejana in se oplaja pri različnih kulturah, skratka, v ničemer ni podobna karikaturam, ki bi jo rade prikazovale kot druščino jeznih nostalgikov in starih dogmatikov.

Zato se ni čuditi, da so bila tako različna razmišljanja tovarišev s tako različno osebno zgodovino in kulturo, kot so Magri, Ingrao, Natta, Cossutta, Castellina, Angius, Chiarante, Tortorella, Novelli, Garavini, Barca, Vendola, Cazzaniga, Salvato, Serafini.

Časopisi so veliko pozornost posvetili razmišljanju Pietra Ingraa, ki se je izrekel proti razkolu v KPI, v isti sapi pa najostreje napadel sedanje vodstvo, kateremu očita, da se je premaknilo na desno in s tem izjalovilo vsak poskus vsebinskega in programskega soočanja.

Mnogi drugi pa so bili mnenja, da je kongresna dialektika povsem odprta, izid kongresa pa še ni odločen. Šele tedaj bo vsak komunist odločal, ali mu je mesto v novi stranki.

Mnogi so bili tudi mnenja, da se mora vsak član KPI ponovno opredeliti ob jasnih in nedvoumnih predlogih, tako glede temeljnega navdiha stranke, kakor tudi glede njene simbolične istovetnosti. Predvsem pa bomo morali vsi skupaj presoditi, kakšna je naša skupna politična naloga.

Niti ni rečeno, da mora biti 20. kongres KPI le ponovitev prejšnjega, ki je potekal v znamenju znane Occhettove pobude. Konec koncev so se stvari spremenile in lahko po enem letu preverimo, ali je tista pobuda obrodila sadove in kakšni so. Tudi nima smisla trmasto vztrajati v nekakšnem "demokratičnem centralizmu" struj in voditeljev. Zato ni grešna misel, da se lahko karte premešajo in spremenijo dosedanji odnosi, tako v večini, kot v manjšini, oziroma, da se napore usmeri v premostitev ostrega ločevanja na osnovi vzajemnega upoštevanja in iskanja enotnosti na osnovi sprejemljivih odločitev.

Skratka: enotnost da, a ne za vsako ceno. Tako je v svojih zaključkih seminarja poudaril Giuseppe Chiarante, ki je v imenu vseh udeležencev pozval večino v vodilnih organih KPI, naj pripomore k razvedritvi vzdušja in odgovorno prispeva k ustvarjanju pogojev za skupno sožitje.

Levica v KPI nima presodkov glede morebitne spremembe naziva, ki naj tudi simbolično potrdi, da je bila stranka prerojena, vendar naj tudi večina umakne vnaprejšnje predsodke do naziva "komunistična" v novem imenu.

Bolj preprosto povedano: ni tajnost, da so nekateri izmed zgodovinskih voditeljev KPI (sicer Occhettovih pristašev) predlagali, naj bi v novem imenu tudi simbolično priznali, da v stranki živita skupaj dve duši, izmed katerih se ena sklicuje na izvirnost italijanske komunistične kulture. Po tem predlogu, naj bi se novo ime glasilo nekako takole: "Komunistična stranka — demokratična levica". Ta predlog ni bil formalno potrjen, vendar se o tem govori. Zato so se tudi v časopisih pojavile nopotrjene vesti in celo skice morebitnega novega strankinega simbola, ki je vzbudil pri večini odpor in zaprepaščenost. K sreči je polemiki presekal pot odločen demanti.

Chiarante (in pred njim predsednik KPI Tortorella) je torej v zaključkih poudaril, da želi območje demokratičnih komunistov priznanje za vlogo soustanovitelja stranke in jamstvo, da ustvarjalno jedro italijanskega komunizma ne bo razpršeno ali zamolčano.

Če pa bo odgovor večine negativen in bi, kljub očitnemu neuspehu "kostituante širše levice" vztrajala le pri spremembi imena in simbolov, da bi tako odstranila iz njih sklicevanje na ideje demokratičnega komunizma, bo strankina levica šla v kongresni boj z jasnim predlogom, naj bo strankino ime še naprej "komunistična partija Italije". Vsekakor pa menimo, je poudaril Chiarante v svojih zaključkih, da se v razpravo za usodni 20. kongres KPI mora vključiti največje možno število tovarišev. Zato je iz Arca bil naslovljen poziv vsem, ki še niso obnovili partijske izkaznice, naj to storijo in s tem potrdijo svojo predanost idejam socialne pravičnosti in napredka, predvsem pa pripravljenost sodelovati v odločitvah, ki zadevajo sam nadaljnji obstoj samostojne komunistične sile v Italiji in Evropi.

Najbrž je sedaj celo lažje biti komunist, ko so na Vzhodu spremenili imena vsi, ki so osramotili čistost idealov izvirnega komunizma. Tako je končno izginila nevarnost, da bi v javnosti prišlo do zmešnjave in enačenja z režimi državnega kolektivizma, ki so bili pravo nasprotje Marxove vizije svobodnega združenja neposrednih proizvajalcev in odmiranja države v pogojih nenehnega širjenja območja svobode posameznika in narodov.

Kar pa zadeva Occhettov predlog o novih oblikah enotnosti na levici je diskusija povsem odprta, vendar je sedaj vsem jasno — kot je poudaril kristjan Raniero La Valle — da se nihče noče odreči lastni istovetnosti. Kot je Nicky Vendola odgovoril Ingraovi prispodobi, nihče noče v samostansko osamljenost, saj živimo v vrvežu in raznolikosti metropol. A prav medsebojno spoznavanje po imenu te v metropoli odrešuje anonimnosti in brezličnosti.

O seminarju demokratičnih komunistov v Arcu bomo senznanili tovariše z aktivi, ki jih bomo sklicali po pokrajinah.

Prva politična preizkušnja pa bo, poleg napovedanih programskih konferenc, spopad v parlamentu o finansiranju sklepa italijanske vlade, da pošlje v Perzijski zaliv tudi vojna letala "Tornado". Za razne komponente v stranki bo to pomembna preizkušnja doslednosti z razglašenim načelom nenasilja in spoznanjem o nujnosti krepitve miroljube vloge OZN.

Pred tem pa so vabljeni vsi, ki se niso sprijaznili z odločitvami svetovnih silakov, naj se udeležijo tradicionalnega mirovniškega pohoda v frančiškanskem Assisiju.

STOJAN SPETIČ

■ V nedeljo, 30. septembra je v dvorani Di Vittorio bil kongres združenja ANED.

ZASEDANJE UNICEF

Vsak dan umre štiridesettisoč nedolžnih otrok

Te dni nas sredstva javnega obveščanja opozarjajo na podatek, ki je znan že vrsto let, toda niti z njihovo pomočjo ne more prodreti do naše zavesti. Vsak dan, tudi danes, umre v svetu 40 tisoč otrok. Ne prodre do zavesti, ker smo ljudje opremljeni s psihološkimi mehanizmi, ki nas branijo pred premočnimi pretresi. Nihče si ne more predstavljati 40 tistoč otroških obrazov, s katerih istočasno izginja nasmeh, jok, vsak znak življenja. Vsak dan. Posebno če ima pred seboj svojega otroka.

To pa je tudi edini izgovor, ki ga imamo. Problem sredstev? Jim Grant, glavni tajnik UNICEF, ocenjuje, da bi rešili večji del žrtev lahko ozdravljivih bolezni in dober del žrtev lakote z dvema milijardama dolarjev in pol letno. Koliko je to? Toliko, kot je ameriška tobačna industrija lani potrošila za reklamo. Ali toliko, kot potrošijo Rusi za vodko vsak mesec, ali še toliko, kot vsak dan človeštvo porabi za orožje. Sredstva torej niso problem. Preblem je volja, da se to res naredi.

Vsi po vrsti so te dni podčrtali, da je treba preiti od besed k dejanjem. Italijanski ministrski predsednik Andreotti je predlagal dejansko črtanje vseh dolgov nerazvitih držav. Istočasno je De Michelis sporočil Grantu, da je Italija prisiljena, zaradi notranjih težav z deficitom, zmanjšati svoj dosedanji prispevek Unicefu za 10%. Besede in dejanja.

Združene države Amerike niso podpisale dokumenta, ki so ga sestavili v nedeljo in niso podpisale niti lanske listine o pravicah otrok. Kljub temu, da so med državami, ki podpirajo UNICEF, na prvem mestu. Konzervativci nasprotujejo členu, ki prepoveduje smrtno kazen proti mladoletnikom, saj je v številnih ameriških zaveznih državah še v veljavi. Še bolj pa jih moti, da dokument ne govori o zaščiti otroka pred rojstvom, torej ne obsoja splava. Ameriški konzervativci so torej radikalnejši od same katoliške cerkve, ki je lansko listino že ratificirala. Papež je seveda v svojem pismu udeležencem vrha spomnil na to "pomanjkljivost". Od njega bi sicer lahko pričakovali da bi kaj povedal tudi o tem, kako naj rojeni otroci kasneje preživijo.

Besede torej, ki so vse nekaj drugega kot dejanja. V preteklih mesecih pa smo slišali tudi drugačne besede. Bile so težke. V predvidevanjih o bodočnosti planeta navajajo med najtežjimi problemi prenaseljenost. Strokovnjaki pa niso zelo črnogledi. Lakota in bolezni bodo tudi v bodoče poskrbele, da na svetu ne bo preveč ljudi. Grozne besede. Toda poštene in v skladu z dejanji. V najbolj skritem kotičku svoje zavesti jih je vsakdo nosi tudi v soboto in nedeljo v New Yorku. Umiranje otrok je tragedija, omejevanje rojstev je greh, prenaseljenost pa je pogubna. Od smrti rešeni otroci bi utegnili zahtevati od bogatih, ki so jih rešili, da jih tudi preživljajo.

TČ

SLED ZGODOVINE

Togliattijeva »prerokba«

"Na mednarodnem polju ne bo prišlo do večjih sprememb; spremenili se bodo odnosi med Jugoslavijo in Rusijo. Toda izogniti se je treba nevarnosti vojne med Jugoslavijo in Rusijo. S to mislijo je Palmiro Togliatti zaključil obravnavo na srečanju delegacije vodstva KPI za Severno Italijo 5. avgusta 1945 v Milanu. Tipkopis stenograma je prvič priobčil časopis "L'Unita'" v ponedeljek 10. septembra. Togliattijev govor je sicer posvečen v prvi vrsti nevarnosti, da bi se zlasti v Severni Italiji nekatere ljudske plasti zavoljo rastoče brezposelnosti in draginje ter iz razočaranja nad polovičarstvom demokratizacije zatekale v oboroženo ilegalo na temelju partizanskih izkušenj. Ob tem pribija:

"Na Severu se mora Partija boriti proti sleherni obliki ilegale!"

Dalje obravnava Togliatti rahljanje enotnosti v vladni protifašistični koaliciji ter svari pred nevarnostjo, da bodo zlasti še vpričo skorajšnjih volitev v ustavodajno skupščino sredinske in desničarske sile netile in izkoriščale nekatera sporna zunanjepolitična vprašanja za napad na Partijo:

"Ker pa je vprašanje enotnosti dokaj obnemoglo, ni dvoma, da bojo skušali izpeljati velik političen manever na osnovi zunanjepolitičnih vprašanj, zlasti zato, da bi osamili našo Partijo. Mi pa bomo vselej usmerjali ogenj proti fašizmu, nikoli pa proti zaveznikom."

"Med vsemi mednarodnimi vprašanji je tržaško vprašanje najbolj kočljivo. Mi moramo braniti naše italijanstvo; toda Jugoslavija mora braniti svojo bodočnost, kajti iz Trsta je krenilo gibanje zavratnega napada nanjo." Čisto na koncu pa bralca naravnost preseneti uvodoma navedena misel, nekakšna jasnovidna napoved, "prerokba" in politično navodilo hkrati. Če pomislimo, da je bila misel izrečena pičle 3 mesece po koncu vojne, poldrugo leto pred začetkom snovanja Kominforma in 3 leta pred javnim izbruhom spora med Titom in Stalinom, si bralec komaj opomore od začudenja.

Na kakšnih predpostavkah sloni Togliattijeva "prerokba"? Ponuja se več hipotez. Po eni strani smemo domnevati, da je bil Togliatti globinsko poučen o notranjih in medsebojnih razmerjih tedaj sicer formalno že razpuščene Kominterne ter o Stalinovi nepomirljivosti do bliskovitih "službenih vzponov" in nepokorščine svojih podložnikov. Po drugi strani lahko ugibamo o Togliattijevi hladni analizi "nevzdržnosti "Titove prekoračitve dogovorjenega okvira o "fifty—fifty" vplivu, ki sta ga Jugoslaviji določila vzhodni in zahodni zaveznik v protihitlerjanski koaliciji, obenem pa o zavesti o verjetni Titovi kljubovalnosti zavoljo njegove zasidranosti v zmagoviti narodnoosvobodilni vojni narodov Jugoslavije. Skratka: za zgodovinarja vznemirljiv namig in spodbuda k novim, še temljitejšim raziskavam.

Arhivi KPI so odprti: zgodovinarjem v vpogled, drugim strankam v zgled.

RAVEL KODRIČ

NEKAJ POUDARKOV

O dvojezičnih napisih na supercesti v Dolini

Nedavna otvoritev odseka superceste, ki teče skozi dolinsko občino je vzbudila med slovensko javnostjo določeno zanimanje, predvsem zaradi dvojezičnih napisov. V resnici, če strogo gledamo, dvojezičnih napisov skoraj ni, saj so, z izjemo napisov "S.Dorligo della Valle—Dolina", vsi ostali napisi izključno v italijanščini. Problem slovenskih napisov na supercesti je star. Pojavil se je že pred kakimi petimi leti, ko so pričeli cesto graditi. Kolikor je pišočemu, ki je v tem času opravljal funkcijo občinskega odbornika v Dolini, znano se ves ta čas problem ni premaknil z mrtve točke vse do zadnjega trenutka, medtem ko je ostale probleme povezane s supercesto uprava še kar uspešno rešila.

Otvoritev se je bližala. O slovenščini na napisih pa ne duha ne sluha. Uprava je o tem razpravljala, župan je posegal na vseh možnih mestih. Sprva so bili upravitelji mnenja, da bi morali biti vsi napisi dvojezični. Nato je prevladalo mnenje, da je uprava občine Dolina pristojna le za odsek na svojem ozemlju, kjer pa bi morali biti napisi Trieste—Trst, Capodistria—Koper, itd.. Težak spopad z realnostjo pa je upravitelje prisilil k skromnosti in tako je prevladalo stališče, naj se za dvojezičnost smerokazov krajev onkraj meje zavzemata Kučan in Peterle, dolinski odbor pa naj se omeji na imena krajev v svoji občini. Tako smo dosegli, da so se zadnji hip, tik pred otvoritvijo, pojavili, na že pripravljenih smerokazih, tudi napisi S.Dorligo—Dolina. Prej ni bilo niti imena S.Dorligo, le napis G.M.T..

Poleg napisov na supercesti, ki so v glavnem že postavljeni, bi se morali, v kratkem pojaviti dvojezični napisi vasi v občini Dolina tudi na ostalih smerokazih na cestah okoli izhodov, kjer jih še ni. Vsaj tako se glasi obveza.

O tem, če so, v tako omejeni količini doseženi dvojezični napisi uspeh ali bedna kapitulacija, lahko sodi vsak po svoje. Mnenje pišočega je, da nismo dosegli dosti, vendar da smo dosegli vse kar je bilo mogoče doseči. Radikalnejše zahteve bi verjetno pripeljale do tega, da bi niti teh nekaj napisov ne bilo.

Poleg napisov na supercesti in okolici izhodov iz te, je uprava sklenila, da se loti tudi rešitve problema okoli imena vasi Pesek. Ko so potujčili imena naših krajev je prišlo do napake. Imena vasi Pesek niso spremenili z uradnim dekretom, temveč so se zadovoljili s tem, da so le v praksi pisali Pese. Če bi imperij trajal tisočletja, bi ta pozaba ne imela posledic in bi ime Pese obveljalo. Tako pa velja danes kot edino uradno ime Pesek, čeprav skoraj povsod vidimo le napis Pese, ki pa je, če že ne nezakonit, vsaj nekorekten. Uradna oblast pa mora rabiti le uradna, korektno pisana imena, v tem primeru Pesek, s k na koncu. Zato je uprava sklenila, da odločno poseže, da na smerokazih prevladata red in formalnost, kot se v pravni državi spodobi.

Pa še nekaj, ki s tem nima dosti zveze. V prejšnji številki Dela, se je pojavil članek o trnju in robidi. Ker podobnih tonov že dolgo nisem slišal sem upal, da se v našem tisku ne bodo več pojavljali. Ker ustanavljamo demokratično in pluralistično politično organizacijo menim, da bi bila cenzura še bolj neupravičena kot v preteklosti. Prav pa bi bilo, da pisci s podpisom prevzamejo odgovornost za svoje članke. Kar se vsebine robidovja tiče, vsebuje ta nerazumljiv napad na župana občine Dolina, češ da ni storil nič za postavitev dvojezičnih napisov o katerih je govora zgoraj. Ker pripisuje ves uspeh piscu in ostalih članov uprave ne omenja, sklepam, da tudi tem pripisuje popolno brezdelavnost in nezanimanje za problem. Da sedanja uprava moti marsikaterega ultrasa na desni in na levi ni novost. Nisem pa pričakoval napada s strani Dela.

Še prva ocena o upravi. Občinski odbor sestavljajo štirje odborniki izvoljeni na listi KPI, dva (župan in en odbornik) na listi PSI in eden na listi SSk. Od izvolitve je preteklo premalo časa, da bi lahko izrekal kategorične sodbe. Vendar začetek dobro obeta. V občinskem odboru je vzdušje sproščeno, delovno in tovariško. Tudi o najbolj perečih problemih ni razhajanj. Novi odborniki pa so se hitro znašli in uspešno opravljajo svoje delo v prid celotne občinske skupnosti. Če se bo tako nadaljevalo, se bo verjetno uresničila napoved tistih, ki prerokujejo da bo sedanja večina upravljala občino prihodnjih petdeset let.

STOJAN SANCIN

POJASNILO

Ker me je kar nekaj tovarišev vprašalo, če sem morda jaz pisec nepodpisanega "Trnja iz domačega robidovja" v zadnji številki Dela, naj pojasnim, da nimam do spletanja robide, trnja in siceršnje ikebane nobenega daru, še manj pa veselja. S tem naj se pri nas ubadajo strokovnjaki...

RAVEL KODRIČ

NEKAJ POUDARKOV

Napredna lista v Zgoniku pred proračunsko razpravo

Domači upravitelji uspešno opravljajo svojo nalogo kljub zmanjšanju razpoložljivih finančnih sredstev

Po majskih upravnih volitvah so skoraj vse krajevne uprave v Italiji dobile nove organe in začele z delom. Ta začetek pa je, po mojem mnenju, karakteriziran z dvema vprašanjema:

— aplikacija novega zakona št. 142 z dne 8.6.1990 o ureditvi krajevnih avtonomij

— finančna stiska, ki vedno bolj bremeni predvsem občine in ki naj bi z novim finančnim zakonom postala težja.

Glede prvega vprašanja je bilo v sklopu naše stranke in tudi v našem tisku že marsikaj povedanega in napisanega. Gre vsekakor za pomembne novosti, ki jim gre aktivno slediti. Določene postavke zakona dajejo možnost večje participacije občanov pri upravnih izbirah; predvsem pa bo odločilnega pomena vsebina statuta, ki ga bodo posamezne občine sprejele. To vprašanje je pomembno tudi za nas Slovence predvsem v zvezi z rabo slovenščine. Prav zaradi tega bi bilo treba ta vprašanja poglobiti tudi znotraj slovenskih organizacij in ustanov. Tu je še vprašanje gorskih skupnosti, sodelovanje in prispevek raznih organiziranih skupnosti pri upravljanju itd. Glede finančnih težav, ki pestijo občine, gre vsekakor poudariti, da je italijanska vlada v teh zadnjih letih dajala občinam vse večje kompetence, po drugi strani pa so ostali dohodki le teh vedno enaki. Če k temu dodamo še iz leta v leto nižje dotacije deželne uprave za razne sektorje (šolstvo, kultura, socialno skrbstvo), potem je slika precej jasna.

V taki situaciji se neizbežno nahaja tudi občinska uprava Zgonik. Kot znano vodi tudi tokrat občino Napredna lista, ki jo sestavljajo svetovalci KPI, PSI in neodvisni. Kljub težavam pa si uprava, ki nadaljuje po smernicah prejšnje, prizadeva ohraniti razne vrste uslug in nadaljevati z že začrtanimi programi javnih del.

Najpomembnejše pobude, ki jih je uprava izpeljala v tem zadnjem obdobju so sledeče:

Šolsko področje — ob vsesplošni skrbi za šolo s celodnevnim poukom, refekcijo, prevoze idr. je uprava sodelovala skupaj z italijanskim didaktičnim ravnateljstvom pri srečanju s starši otrok, ki naj bi obiskovali italijansko šolo v Zgoniku. Število otrok se je namreč v zadnjih letih tako zmanjšalo (letos samo 10), da obstaja resna nevarnost za zaprtje šole. Kolikor je v njenih kompetencah si bo uprava prizadevala, da bi do tega ne prišlo. Drugi pomembni ukrep je bila premestitev otroškega vrtca iz Zgonika v Gabrovec, ki je seveda poskusnega značaja na poti združitve obeh vrtcev. Razlogov, ki so botrovali temu ukrepu je več: demografski padec, racionalizacija služb in nenazadnje skrb za kvalitetnejše oblike dela z najmlajšimi. Omeniti velja, da je tudi letos v režiji občine steklo poletno središče.

Socialno področje — tudi to področje spada med pomembnejše postavke občinskega upravljanja. Tako je tudi letos občina organizirala uspešno letovanje za starejše občane (udeležilo se ga je 29 oseb) in skušala obdržati nespremenjeno spremstvo za prizadete otroke ter službo oskrbe na domu za ostarele in onemogle občane. Glede na to, da so se letošnji deželni prispevki znižali skoraj za polovico, smo prisiljeni uvesti za to službo samoprispevek, ki bo sorazmeren družinskemu dohodku uporabnikov. Vsaka druga rešitev bi še v večji meri prizadela občane.

Tako v zvezi z zdravstvom kot v zvezi s socialnim skrbstvom je treba ponovno ožigosati počasnost in neučinkovitost ostalih uprav, zato da bi zdravstveni okraj med občinami Zgonik, Devin—Nabrežina, Repen ter Zahodnokraškim rajonskim svetom, končno zaživel in začel delovati. Isto velja tudi za izvajanja določil deželnega zakona o socialno—varstveni problematiki in o ustanovitvi socialno—varstvenega področja med zgoraj navedenimi občinami. V prvi vrsti gre za zavlačevanja pri tržaški občini kakor tudi pri Krajevni zdravstveni enoti.

Še kratek pogled na področje javnih del, kjer je v teku cela vrsta iniciativ, ki so v različnih fazah. Nekatera dela so že v zaključni fazi, za nekatera je treba še dobiti zadostna finančna sredstva ipd. Omenili bi razširitev javne razsvetljave, ureditev pešpoti med Zgonikom in Repničem, gradnjo pokritih balinarskih stez v Samatorci, gradnjo enoteke v Zgoniku. Tu so le nekateri od neštetih problemov, s katerimi se zgoniški upravitelji ubadajo vsakodnevno. Vsekakor pa bo že v oktobru mesecu prilika za poglobljeno razpravo o programih te naše levičarske uprave saj bi morali (če rok ne bo odložen) v tem mesecu predstaviti in tudi odobriti občinski proračun.

TAMARA BLAŽINA

RAZPRAVA V TRŽAŠKEM OBČINSKEM SVETU

Zgodovino moramo zaupati zgodovinarjem!

Iz nastopa tov. Nica Costè ob razpravi o italijansko — jugoslovanski strokovni komisiji o fojbah v tržaškem občinskem svetu.

Že julija, ko je KD uradno predložila besedilo resolucije, ki jo danes obravnavamo, je komunistična skupina javno izrekla podporo pobudi. Senator Spetič je pred tem v intervjuju za tednik Il Meridiano izredel željo KPI, da pride do ustanovitve mednarodne raziskovalne komisije o dramatičnem zgodovinskem obdobju našega mesta. In prav gotovo bi zgodovinske poglobitve in prenikanja dognanj v javnost bilo potrebno celotno obdobje med letoma 1918 in 1954. Sicer pa so se tržaški komunisti že pred leti lotili samostojnega zgodovinskega poglabljanja, da bi na temelju stroge rekonstrukcije dejstev oteli zgodovinsko dogajanje pred politično in polemično manipulacijo. Vrednote odporništva in antifašizma, ki pomenijo temelj sobivanju v državi in so še danes, vpričo starih in novih protislovij sodobne družbe še vedno aktualne, lahko dognanje zgodovinske resnice le potrdi in učvrsti.

Zgodovina našega mesta in celotnega ozemlja ob severnem Jadranu nam govori o strašnih časih. Od fašističnega režima, ki se je z nasilnim raznarodovanjem spravil nad Slovence in Hrvate v teh krajih, potem ko mu je v nekaterih pogledih bil za predhodnika že predfašistični italijanski nacionalizem, tja do izdajstva v korist Hitlerjeve Nemčije v "Adriatisches Kuestenland" ter z — za Italijo — edinstvenim uničevalnim taboriščem v škedenjski Rižarni; govori nam o vojni, o nacionalnem konfliktu, o meji, ki je nastajala kot razvodnica, kot stena med dvema družbeno—političnima ureditvama, dvema svetovoma, ki nam v današnjem času soodvisnosti tako tuje odzvanjata. Govori nam še o vprašanju nedorečenosti meje same, ki so ga dolga leta umetno razpihovali, da bi kalili krajevne politične vode. Ta zgodovina, ta huda leta so mesto globoko zaznamovala, se vklesala v zavest in narekovala strogo določeno ravnanje. Če je po eni strani res, da rodovi, ki so tedanji čas doživljali v prvi osebi, še preveč živo čutijo na lastni koži sled tistih tragičnih let in dogajanj, so poznejšim rodovom le prepogosto vsiljevali pristransko gledanje na zgodovino mesta, s tabuji prežeto gledanje, ki so ga narekovale potrebe ideološkega spopada; širili so se prepadi, ostrila nasprotstva, ki so v najkočljivejših trenutkih v življenju mesta spet in spet bruhali na dan, da bi zavračali omikano rast tržaškega mesta.

Zatajili so politično in moralno dolžnost vneme pri potrjevanju vrednot republiške demokracije v naši državi, ko so vsiljevali logike vzporejanja dejanj, ki zanje demokratična zavest vsega sveta odklanja sleherno vzporejanje. Vztrajali so navzlic vnemi plemenitih osebnosti, njihovih pomembnih in strogih raziskav, kot pričajo spisi Carla Schiffrerja, Bruna Pincherla, Elia Apiha ter Galliana Fogarja, če naj navedemo le nekatere. Še nezadostno razkrita ostajata sodelovanje in odgovornost domačega kolaboracionizma pri zločinih v Rižarni in celo pomembni sodnijski izsledki še danes niso dostopni obiskovalcem muzeja.

Padli od Sv. Ane, iz Škednja in s Kolonkovca še danes nimajo dostojnega spominskega obeležja. Opensko strelišče, kjer je padlo nad 100 žrtev, še ni deležno primerne spomeniške ureditve. Tako so tudi tragedijo fojb sprevrgli v tabu, ki naj tržaško skupnost razdvaja z razpihovanjem ideološkega, nacionalističnega, kdaj pa kdaj že kar rasističnega nasprotstva, zato da se razdre sleherno občevanje med mnogovrstnimi mestnimi stvarnostmi; pa tudi levica, vsa levica, je predolgo tičala zakopana in ni zmogla ustreznega kritičnega pogleda na lastno zgodovino ter na zgodovino mesta kot da bi jo bilo strah otresti se zmaličene vloge, ki so ji jo prisodile nacionalistične skupine v karikaturni predstavi mestne zgodovine, ali pa si po drugi strani pri nekaterih privoščila površno in hlapčevsko potlačenje spomina iz gole politične koristoljubne računice. Pojav fojb, tako dramatično poglavje v zgodovini mesta so tako iztrgali iz rok zgodovinarjem, strogi obravnavi, pač resnici.

(dalje prihodnjič)

■ Tovariš Boris Mihalič govori na otvoritvi Kmetijskih dnevov v Boljuncu

TOVARIŠ NULLO

Izgubili smo »rdečega fanta« Bil je pristen demokrat

Giancarlo Pajetta nas je nenadoma zapustil. Z njegovim odhodom izgublja komunistična partija svoj močan kulturno—politični steber, močnega oporečnika in odpornika, vzglednega voditelja. Nikakor se ga ne bomo mogli spominjati kot človeka, ki je na vse pristajal, kar so drugi predlagali, kar so razni organizmi sklepali. Bil je zelo kritičen in samostojen.

Tovariš Pajetta se je rodil 24.junija 1911 v Turinu. Njegova mama je bila čudovita tovarišica Elvira po imenu, učiteljica po poklicu, ki sem jo osebno dobro poznala, in ki je sina približala socialističnemu gibanju že kot otroka. Giancarlo je namreč imel le devet let in je že korakal v spremstvu svoje mame v povorki 1. maja.

Mama mu je bila vedno moralno vodilo v življenju in najboljša svetovalka. Bila je nanj zelo ponosna, pa tudi Giancarlo nanjo. Po njeni smrti, ko sva se srečala jo je vedno omenjal z veliko ganjenostjo in tesnobo.

Giancarlo je, čeprav otrok, pozorno opazoval, kar se je dogajalo okrog njega. Ni mu zbežalo, da so se delavci borili po ulicah za svoje sindikalne in delavske pravice. Tudi se je zavedal, kako je fašizem ob svojem nastanku kruto in surovo nastopal, kako je moril antifašiste in sežigal sedeže demokratičnih organizacij.

Ni čudno, da odpor proti fašističnemu besnenju in proti krivicam, ki so jih doživljali delavci, je skozi leta rastel v tem občutljivem otroku. In ni čudno, da je že pri štirinajstem letu starosti Giancarlo pristopil v vrste komunistične mladine. Deloval je zlasti med srednješolskimi dijaki. Zelo je bil živahen, vedno prisoten in aktiven, poln idej, pogumen in iznajdljiv.

Njegovo udejstvovanje so kmalu fašisti opazili. Zaprli so ga v turinske zapore in izključili iz vseh šol.

Ko je bil izpuščen, je seveda nadaljeval z ilegalnim delom in ni minilo mnogo časa, ko so ga novembra 1927 ponovno aretirali. Imel je komaj šestnajst let in je fašistične zapore že dvakrat "okusil"! Fašisti so zahtevali, da bi izdal tovariše, da bi povedal imena sodelavcev. A Giancarlo je molčal. Zato so ga fašisti pustili v samici celih deset mesecev. Posebno sodišče ga je takrat obsodilo na tri leta zapora. Vsakdo si lahko predstavlja, kaj to pomeni za tako mladega človeka!

Seveda ta huda izkušnja ga ni upognila. Obratno, dala mu je novih moči in vanj vlila nova prepričanja o pravilnosti boja, ki se ga je lotil.

Ko je bil star dvajset let, so ga tovariši poslali v Pariz, da bi deloval v okviru partijskega Centra za inozemstvo in mu poverili nalogo pooblaščenega predstavnika Zveze komunistične mladine Italije (ZKMI).

V Parizu so z njim imeli stike tudi tovariši naših krajev: Vitale in Marija Vatovec, pri katerih se je Giancarlo večkrat hranil, in kasneje, Virginja Tonello, furlanska voditeljica, ki je držala vezo z vodstvom KP v Parizu in nosila v naše kraje ilegalni material, dokumente in podobno, in ki so jo nacisti sežgali v Rižarni.

Pajetti so tovariši čez nekaj časa poverili nalogo da se vrne v Italijo, da zbere informacije o položaju in da organizira ilegalno delo v Rimu, v Palermu in v Neaplju. Pajetta je odšel, opravil svoje delo in se zopet vrnil v Pariz.

Kasneje je odpotoval v Moskvo, da bi predstavljal ZKMI v mladinski komunistični internacionali.

Leta 1933 se je zopet vrnil v Italijo, a fašisti so ga tokrat ujeli in ponovno zaprli. Posebno sodišče ga je obsodilo na 21 let zapora kot "zelo nevarnega človeka". Huda obtožba in huda kazen.

V zaporu je prebil deset let in to ni malo. Na svobodo je odšel šele po padcu fašizma, avgusta 1943. leta.

Po 8. septembru istega leta se je začela partizanska doba tovariša Pajette. Giancarlo je z drugimi tovariši organiziral partizanske enote in postal je najprej politični komisar IX področja v Piemontu, kasneje pa inšpektor najprej v Piemontu, potem še v Lombardiji in Liguriji.

Njegovo ilegalno ime je bilo "Nullo" (po imenu nekega borca Garibaldijevih enot).

V Milanu je več časa predstavljal KPI v okviru vojaškega medstrankarskega odbora, iz katerega je izšel generalni štab prostovoljcev za svobodo.

Kasneje je postal generalni pomožni komandant Garibaldinskih brigad in sodeloval je s tovarišem Longom.

Proti koncu 1944. leta se je prebil skozi vojaške črte in prišel v Rim. Tu se je skupno s Parrijem dolgo pogajal z Bonomijevo vlado in z Zavezniško vojaško upravo, da bi dosegel priznanje vloge partizanskih čet.

V težkih odporniških bojih je Pajetta izgubil mlajšega brata Gasparreja, ki so ga fašisti umorili, dočim so brata Giuliana nacisti poslali v nacistično taborišče Matthausen. Očitno je torej vsa Pajettova družina veliko pripomogla za osvoboditev Italije izpod nacifašizma!

V dneh vstaje 25. aprila 1945, je bil Giancarlo med uporniki v Milanu. Zelo znana je slika, na kateri ga je videti kako koraka v povorki osvoboditeljev Milana.

Po osvoboditvi je Pajetta vodil milansko izdajo glasila "l'Unità" in 1949 leta je postal odgovoren za tisk in propagando pri vsedržavnem vodstvu v Rimu ter dal vsej partijski propagandi in informaciji svojevrsten pečat.

Tudi njegova mama in brat Giuliano sta bila zelo aktivna in sta veliko prispevala v povojnih bojih vse do smrti. O Giancarlu bi se dalo veliko povedati, mogli bi napisati o njem več debelih knjig. Postal je namreč ugleden vsedržavni voditelj in izredno učinkovit govornik, ki so ga množice zelo rade poslušale in močno vzljubile. Bil je zelo dostopen, duhovit, živahen. Rad je pozdravil vsakogar, preprostega delavca in hišno gospodinjo.

Mnogo je prispeval za izdelavo partijske linije v vsej povojni dobi. Močno je pogojeval stališča KPI do mednarodnih dogodkov. Sam je mnogo let vodil oddelek za mednarodno politiko na vodstvu KPI. Dolgo sem imela priliko sodelovati z njim na tem področju in spominjam se, kako je pozorno poslušal nasvete in predloge tovarišev, odobraval kar je smatral, da je koristno, pobijal pa odločno to, s čimer se ni strinjal. V tisti dobi je zelo pozorno spremljal vojne dogodke v Vietnamu, spodbujal enotno gibanje, da bi se nehal ameriški napad in se trudil z raznovrstnimi posegi pri pristojnih oblasteh in na pristojnih sedežih, da bi Italija s samostojnimi pobudami vplivala in prispevala za miroljubno rešitev vietnamskega vprašanja. Po XX. kongresu KP Sovjetske zveze je bil zelo kritičen do Togliattija, ki je v nekem svojem govoru na vsedržavnem svetu KPI popolnoma opustil sovjetske dogodke in kritike Hruščeva Stalinu.

Zelo je pa podprl Togliattija, ko je slednji naglasil italijansko pot v socializem, in ko se je v KPI premostila ideja o vodilni vlogi KP Sovjetske zveze nad vsemi komunističnimi strankami, ko se je uveljavila zamisel o suverenosti strank, držav in narodnosti. Zelo je podprl tudi politiko Enrica Berlinguerja glede na odnose z Vzhodom in s Sovjetsko zvezo, v dobi ko sta se neodvisnost in samostojnost KPI močno uveljavili. Zelo učinkovito je bilo njegovo dolgo parlamentarno delo in zelo znani so njegovi ostri posegi proti fašistom in njegove zbadljive besede, s katerimi je toliko, krat prestrigel govore predstavnikov vladnih strank, ko so zatopali neodgovorna in protiljudska stališča.

Vzgleden je njegov prispevek za uveljavitev demokracije v Italiji in za uresničenje republiške ustave. Bil je dober poznavalec jugoslovanskih razmer in pogostoma se je sestajal z jugoslovanskimi voditelji, s katerimi je razpravljal o odnosih med obema državama in o neštetih drugih mednarodnih vprašanjih. Ni namreč podcenjeval vloge neuvrščene Jugoslavije na mednarodnem prizorišču in v odnosih do manj razvitih držav.

Slovenci smo našli v Pajetti velikega prijatelja, ki je zagovarjal naše pravice. Vprašanje narodnih manjšin mu je bil vedno pri srcu, saj jih je sastopal že za časa ilegalnega boja KPI, ko je bil še zelo mlad. O naših vprašanjih se je večkrat pogovarjal z jugoslovanskimi državnimi in partijskimi voditelji. Večkrat smo brali njegove intervjuje jugoslovanskim časopisom, v katerih je vedno izražal pozornost do slovenske manjšine v Italiji, pa tudi do italijanske v Jugoslaviji, seveda. Na njegovo podporo smo računali v parlamentu in v političnih bojih v državi. Ko je prihajal v naše kraje, se je vedno seznanjal s položajem med Slovenci in hotel je vedeti, kako se podpira na terenu parlamentarni boj za globalni zakon. Zelo mu je bila pri srcu kulturna dejavnost Slovencev v boju za svojo identiteto in proti tihi asimilaciji. Pozorno je tudi v tem okviru spremljal dejavnost Tržaškega partizanskega pevskega zbora.

V zadnjih časih, ob težki notranji razpravi o bodočnosti naše stranke, ob predlogu Occhetta o novi politični formaciji, je zelo trpel in je bil zelo zaskrbljen za usodo partije in za njeno enotnost. V nekem intervjuju malo pred smrtjo je izjavil, da niti v fašističnih zaporih ni toliko trpel, kot v zadnjih časih. Tudi sovražni napadi na antifašizem in na odporništvo so ga hudo prizadeli.

Umrl je torej v veliki duševni bolečini, v velikem moralnem pretresu, potem ko je vsak trenutek svojega življenja posvetil drugim, partiji, demokraciji, ljudem, kar priča njegova biografska knjiga "Rdeči fant", a kar lahko pričamo vsi, ki smo imeli priliko in čast, da smo sodelovali z njim.

JELKA GERBEC

DOKUMENT

Pajettovo pismo Jelki Gerbec

POSLANSKA ZBORNICA
Rim, 26. junija 1990

JELKA GERBEC
Ul. Capitolina 3
TRST

Draga tovarišica,

resnično mi je žal, ker s tržaškimi partizani in tudi z njihovim zborom me veže dolgo prijateljstvo, toda prav te dni se moram podati v neko vas, ki je morda manj zgodovinska kot je Bazovica, in kjer so tovariši partizani manj poznani kot so slovenski in italijanski tržaški partizani. Toda gre za vas, od koder izhaja moja družina in kjer — čeprav smo povsod nazadovali — je bil župan že tretjič izvoljen in je tudi moj bratranec.

Želim Vam veliko uspeha za Vašo pobudo in tudi jaz se spominjam tovariša Tita in Vam rečem: želimo si veliko uspehov za danes in za bodoče, ponosni na našo preteklost, ki je ne bomo nikdar zanikali.
Bratski objem.

GIANCARLO PAJETTA

darovi in prispevki

Ob poravnavi naročnine so v sklad DELA prispevali tovariši:

Zala Jarc — ul. Cankar, 4 Doberdob 13.000 lir, **Rudi Kosmač** — Boršt 5.000 lir.

Ob 6. obletnici smrti mame Zofije Berdon daruje hči **Alma z možem** iz Boljunca 20.000 lir za sklad DELA.

SPOMINI A. ŠKERKA

Pajetta je bil izjemen delavski voditelj

Tovariš Albin Škerk se je v obdobju, ko je bil član poslanske zbornice v Rimu, dobro seznanil s pokojnim Giancarlom Pajetto. S Pajettovim bratom Giulianom, pa je postal pravi prijatelj. "O Giancarlu" je dejal Albin, "bi lahko povedal veliko anekdot in dogodivščin. V parlamentarnih razpravah so nam nasprotni govorniki naravnost trepetali, ker so se bali Pajettovih dovtipov in komentarjev. Ko je prihajal v Trst, sem ga večkrat gostil pri meni doma".

"Naše bralce bodo verjetno zanimale", nam je povedal Albin "dve anekdoti, ki nazorno osvetljujejo njegov značaj in mentaliteto. Pred leti, to se pravi na začetku sedemdestih let, je bilo tržaško vprašanje večkrat na dnevnem redu razprav v Poslanski zbornici. Na eni izmed teh so celo jutro posegali demokrščanski in misovski parlamentarci. Leit motiv teh govornikov je bil: "I nostri fratelli giuliani" Te "fratelle giuliane" so uporabljali v vseh zvezah in v vseh kašah, dokler se ni Giancarlo Pajetta naveličal in z medklicom prekinil enega izmed govornikov: "Basta con questi fratelli giuliani, anch'io ho un fratello Giuliano però in parlamento non parlo mai di lui"!"

"Pajetta je bil po značaju mladosten. Na to svojo "mladostnost" je tudi nekaj dal in ni nikdar maral, da bi ga kdo obravnaval kot starega. Nekoč sem ga srečal na letališču v Ronkah. Oba sva morala v Rim. Imel je tri kovčke, ki jih je seveda prenašal s težavo. Ponudil sem se, da mu bi enega nesel jaz. Dokaj ostro me je zavrnil z besedami: "Misliš, da sem star. ti si star" Ob tem moram dodati, da je Pajetta imel najmanj 10 let več od mene"."

Takih in podobnih je bilo v življenju Giancarla Pajette veliko, v dneh po njegovi smrti, so se o tem na veliko razpisali vsi vsedržavni časopisi. Tovariš Albin o Pajetti meni, da "ljudi s takim značajem in humorjem, po svetu res ni veliko".

SESTANEK V TRSTU

Predstavniki fronte za ne o deželni KPI

27. septembra so se v Trstu srečali predstavniki deželne KPI za Furlanijo-Julijsko krajino, ki pripadajo resolucijama številka 2 in 3, ter deželni tajnik Roberto Viezzi. Predstavniki manjšine so po obrazložitvi in pojasnilih deželnega tajnika močno kritizirali metodo, ki jo je deželno tajništvo uporabilo pri organiziranju predvidene deželne programske konference. Zaradi pomanjkanja z deželnimi vodilnimi organi, vsebine konference, izbire govornikov in zaradi pozabljanja na važne in odločujoče izbire partije pri organiziranju pobude, preti nevarnost, da se kompromitira izid konference same. Poleg tega, zaradi vsebine, preti nevarnost, da se konferenca oblikuje z zelo zaostalo politično osjo, ter da se izkrivijo sama stališča partije v deželi. Predstavniki resolucij štev. 2 in 3, se kljub tem očitnim pomanjkljivostim in enostranskim izbiram, izjavili, da se bodo vseeno udeležili pobude z jasnim namenom da bi popravili njena usmerjanja in onemogočili izhodišča, ki jih je deželno tajništvo že vnaprej določilo.

Deželni koordinaciji resolucij štev. 2 in 3